Universiteit
Leiden
The Netherlands

Flamingant in Nederland. Rechtshistorici uit de Lage Landen 14 : Interview met Hugo de Schepper

Brood, P.; Sicking, L.H.J.

Citation
Brood, P., & Sicking, L. H. J. (2017). Flamingant in Nederland. Rechtshistorici uit de Lage Landen 14 : Interview met Hugo de Schepper. *Pro Memorie. Bijdragen Tot De Rechtsgeschiedenis Der Nederlanden*, *19*(1), 3-21. Retrieved from https://hdl.handle.net/1887/67928

Version:	Not Applicable (or Unknown)
License:	Leiden University Non-exclusive license
Downloaded from:	https://hdl.handle.net/1887/67928

Note: To cite this publication please use the final published version (if applicable).

Paul Brood en louis Sicking

Flamingant in Nederland

Rechtshistorici uit de Lage Landen 14: interview met Hugo de Schepper

Op een zonnige woensdag in maart worden wij gastvrij ontvangen door Hugo de Schepper. Hij woont nog steeds in de bungalow in Malden die hij in de jaren tachtig betrok toen hij in Nijmegen aan de slag ging. Hij is alleen. Zijn vrouw overleed vorig jaar na enkele jaren in een Nijmeegs verzorgingstehuis te hebben gewoond. Jarenlang reed Hugo dagelijks op de fiets naar zijn vrouw. Het was zijn routine, zijn vaste fietstocht uit liefde en plicht die je als echtgenoot hebt. Voor andere zaken had hij toen onvoldoende tijd. Nu bereidt hij zich voor op een reisje naar Madrid, de stad die hij in zijn jonge jaren zo goed heeft leren kennen. Hij gaat er heen voor het raadplegen van recent verschenen Spaanse literatuur ter voorbereiding van de publicatie van zijn lang geleden door de Academie van België bekroonde boek *De regeerraden naast landsheren en landvoogden in de Habsburgse Nederlanden*.[1]

Kun je iets vertellen over uw familie?

Ik ben eind 1934 geboren in Aalst (Oost-Vlaanderen). Mijn familie kwam uit een klein middenstandsmilieu. Mijn grootvaders waren respectievelijk dorpsschoenmaker en hoefsmid. Mijn vader (1901-1983) was als selfmade man docent geworden aan een bekend hoger instituut voor technisch ingenieurs en later instituutsprefect. Tegen de zin van de bisschop richtte hij een vakbond van leraren op. Mijn moeder (1907-1996) was bankbediende, maar zorgde sinds haar huwelijk voor het gezin dat uiteindelijk vijf kinderen zou tellen. Het was een familie zoals er zoveel waren in Vlaanderen. Mijn ouders hadden geen universitaire studies gedaan, want tot 1932 – na de officiële vernederlandsing van de Gentse universiteit in 1930 – had België alleen Franstalige universiteiten. In Leuven en Gent kon je alleen in het Frans studeren.

De oorlog speelde natuurlijk een rol in mijn jeugd. Ik herinner mij de tiende mei 1940 als de dag van gisteren. Het was een stralende dag. Ik zag kolonnes soldaten van het Belgische leger voorbij komen op de Gentse Steenweg, dan in de ene richting, dan weer in de andere. De desorganisatie was compleet. Een paar dagen later waren het Duitsers, strak in het gelid. Mijn vader was in het licht van een gevreesde Duitse inval opnieuw onder de

1 *De regeerraden naast landsheren en landvoogden in de Habsburgse Nederlanden. Studie van leden, instellingen en algemene politiek, 1577/1580-1609*, te verschijnen in de reeks Verhandelingen van de Koninklijke Academie voor Wetenschappen, Letteren en Schone Kunsten van België. Klasse der Letteren, Brussel.

PM20171_binnenwerk.indb 3 08-06-17 11:55

Hugo de Schepper tijdens het interview, 2017. Foto: auteurs.

wapens geroepen, maar sinds enige tijd met tijdelijk verlof terug thuis. Vanaf 10 mei ging hij zich elke dag bij de Rijkswacht melden om te zien of er geen mobilisatiebevel was. Ook het begin van de inkwartiering van Duitse soldaten bij ons thuis herinner ik me nog: '*Aufmachen oder alles kaput machen*', klonk het. Na de oorlog maakte ik de aberraties van de repressie met zijn politieke afrekeningen mee.

In 1946 ging ik naar het gymnasium in Eeklo, waar mijn heeroom retorica-leraar was, en in 1952 naar de Katholieke Universiteit Leuven. Dat was de keuze van mijn katholieke ouders. Ik ging 'nieuwe geschiedenis' studeren, maar was ook – zoals dat heette – vrij student in de rechten en in Engels en Duits. Eind juni 1956 behaalde ik met grote onderscheiding mijn licentiaat (doctoraal) in de Letteren en Wijsbegeerte en enige dagen daarna kreeg ik ook de onderwijsbevoegdheid voor het hoger middelbaar onderwijs. Ik ging meteen op 1 september als leraar aan de slag. Na mijn militaire dienst als wachtmeesterleraar aan de kadettenschool van de luchtmacht in 'Safraanberg' bij Sint Truiden, trouwde ik in december 1959 met onderwijzeres Ger[maine] Rogiers. We kregen vijf kinderen

van wie er twee jong gestorven zijn. Tot onze verhuizing naar Malden in 1986, na mijn benoeming in Nijmegen, woonden we voornamelijk in Grimbergen bij Brussel. Nu wonen twee kinderen in België, de derde woont in Amsterdam.

Van waar je belangstelling voor het Spaans?

Mijn scriptie had ik gewijd aan de Raad van State in het laatste kwart van de zestiende eeuw. Als een van de bronnen gebruikte ik transcripties van Louis-Prosper Gachard, die in het archief van Simancas veel Spaanse documenten over de Nederlanden had overgeschreven.[2] Om die te kunnen gebruiken en begrijpen had ik mij met de hulp van een Zuid-Amerikaanse student het Spaans enigszins eigen gemaakt. Als lid van de internationale studentenclub kende ik hem. Een paar dagen na mijn afstuderen ben ik met een beurs van het Spaanse ministerie van Buitenlandse Zaken voor zes weken aan de Madrileense *Complutense* de taal gaan leren. Ik herinner me nog hoe de trein aan de Franse kant van de grens, in Hendaye, werd vergrendeld en in Irún aan de Spaanse kant weer werd ontgrendeld. We moesten er zes uur wachten voor de aansluiting na overigens *entre rejas* onder zware bewaking van de *Guardia Civil* uitvoerig gecontroleerd te zijn. Mijn paspoort werd zelfs afgenomen en ik kreeg het slechts 's anderendaags bij aankomst in Madrid terug. Die willekeur was typisch voor het regime van Franco. Ik was net 21 en dat maakte allemaal nogal indruk. Uiteindelijk heb ik in Madrid het diploma van *iniciación* in de Spaanse taal en cultuur behaald.

In 1963 kreeg ik de kans met een onderzoekbeurs van de *Consejo Superior de Investigaciones Científicas* naar Simancas te gaan. Ik had een paar jaren geschiedenis, aardrijkskunde en Frans gegeven in het middelbaar onderwijs te Sint Niklaas Waas, maar ik was sinds 1961 aan de Katholieke Universiteit Leuven medewerker van het Belgisch Nationaal Fonds Voor Wetenschappelijk Onderzoek. Als onderzoekfellow heb ik een aantal maanden gewerkt in de archieven van de *Secretarias provinciales - Flandes* en de *Secretaría de Estado – Flandes*. Ik heb daarna een eerste overzichtsartikel over de centrale regering in de Nederlanden, van de Bourgondiërs tot de Oostenrijkers, geschreven dat gepubliceerd werd in *Historische Documentatie*.[3]

In 1972 haalde ik met de grootste onderscheiding mijn doctoraatbul in de Letteren en Wijsbegeerte op een proefschrift over de Regeerraden in de Habsburgse Nederlanden (1577/1580-1609). Binnenkort hoop ik een sterk uitgebreide en met nieuwe visies geac-

2 Louis-Prosper Gachard (1800-1885) was adjunct-algemeen rijksarchivaris van het Koninkrijk der Nederlanden en daarna Belgisch historicus en algemeen rijksarchivaris van België van 1831 tot aan zijn overlijden. Een van zijn bronnenuitgaven heet *Collection de documents inédits concernant l'histoire de la Belgique*, drie dln., Brussel, 1833-1835. De transcripties die Gachard in Simancas maakte bevinden zich thans in de handschriftenverzameling van het Algemeen Rijksarchief in Brussel.

3 'De centrale regering in de Nederlanden van de Bourgondiërs tot de Oostenrijkers, 1384-1794', afl. I, *Historische Documentatie*, 1961-62, 337-343. 'De centrale regering in de Nederlanden van de Bourgondiërs tot de Oostenrijkers, 1384-1794', afl. II en III, *Historische Documentatie*, 1962-63, 385-390 resp. 404-409.

tualiseerde versie te publiceren. Dit werk werpt een schaduw zowel achteruit als vooruit; het sluit aan bij het werk van Baelde, maar er zijn veel meer bronnen voor beschikbaar dan waar Baelde destijds de beschikking over had.[4]

Toch ontwikkelde jouw carrière zich in een andere richting: van docent geschiedenis en onderzoeker werd je archivaris. Hoe kwam dat zo?

Voor Vlamingen waren er in de beginjaren zestig weinig vooruitzichten op een onderzoekbaan. Daarom had ik in 1962 het rijksexamen van kandidaat archivaris-paleograaf in Brussel afgelegd, waarmee ik het jaar nadien aan het werk kon op het Algemeen Rijksarchief. Ik werd weliswaar in vaste dienst benoemd, maar met mijn kennis van de Spaanse en andere buitenlandse archieven kon ik niet veel. Er was geen beleid. In een kranteninterview heb ik ooit eens gezegd: 'Als je piano kon spelen, mocht je aardappelen jassen'. Ik mocht dus twintigste-eeuwse bankarchieven schiften en dat boeide mij helemaal niet. Na een paar maanden mocht ik daarnaast ook archieven van negentiende-eeuwse vredegerechten en politierechtbanken ordenen. Dat was al interessanter.

Algemeen Rijksarchivaris Sabbe had als taak de Archiefwet van 1955 uit te voeren.[5] Het ging er in het Algemeen Rijksarchief nog heel ouderwets aan toe, met sterk hiërarchische verhoudingen. Bovendien waren de Vlamingen in de jaren zestig sterk ondervertegenwoordigd. Zoals bij alle Belgische centrale instellingen was Frans de overwegende voertaal en '*pour les Flamands la même chose*'. Als Vlaming werd je een gevoel van minderwaardigheid aangepraat. Mijn ouders hadden ook altijd gezegd: horen, zien en zwijgen. Mijn vader had na de Eerste Wereldoorlog in het leger behoorlijk problemen gekregen, omdat hij had geprotesteerd tegen enkel commando's in het Frans. Als jongen van een jaar of tien dacht ik dan ook: als ik later maar Frans kan spreken, dan ben ik iemand. Ook al hadden de taalwetten van 1963 het Nederlands gelijkgesteld met het Frans, de werkelijkheid veranderde niet zomaar. Mijn leidinggevende weigerde overigens met mij Nederlands te spreken, hoewel volgens de nieuwe taalwet de taal van de onderschikte moest prevaleren. Toen ik haar eens betrapte op een bewuste overtreding van de taalwet, zei zij: '*Les lois linguistiques y sont pour être sabotées*'. Toen ben ik flamingant geworden.[6] Sindsdien was ik voor Franse bevelen van mevrouw mijn chef Oost-Indisch doof.

Toen Sabbe mij daarvoor op het matje riep, ging hij tegen mij verschrikkelijk tekeer – ik was flamingant, dat was erger dan communist. Maar ik reageerde dat de taalwetten wetten van het Belgische volk waren en dat ik bij mijn aantreden de eed van trouw aan de wet-

4 M. Baelde, *De Collaterale Raden onder Karel V en Filips II (1531-1578). Bijdrage tot de geschiedenis van de centrale instellingen in de zestiende eeuw*, Brussel, 1965.

5 Etienne Sabbe (1901-1969), algemeen rijksarchivaris van 1955 tot 1968.

6 Flamingant: inwoner van België die zich verzet tegen de overheersing van het Frans en die opkomt voor en streeft naar de volledige gelijkwaardigheid van het Nederlands en naar emancipatie van de Nederlandstaligen in België; aanhanger van de Vlaamse beweging.

ten van het Belgische volk had moeten afleggen. Dat antwoord kon hij wel appreciëren. Hij stuurde me vanaf 1967 verschillende jaren na elkaar telkens voor een paar maanden naar Simancas in het raam van een akkoord met Sánchez Belda, de toenmalige *Director General* van de Spaanse staatsarchieven, om in het *Archivo General* uit de documenten voor de geschiedenis van de oude Nederlanden een selectie te maken en de stukken zodanig klaar te leggen dat ze gefilmd konden worden ten behoeve van het Rijksarchief in Brussel. De folianten moesten in de goede volgorde worden gelegd en de dossiers moesten vóór de verfilming worden gereconstrueerd, want historici kunnen er wel een puinhoop van maken! In ruil zou het Algemeen Rijksarchief Brussel het archiefbestand *Spaanse ambassade in Den Haag* (na de Vrede van Munster) aan Spanje geven. Beide beloftes zijn maar gedeeltelijk uitgevoerd, omdat op een bepaald ogenblik het geld op was. Toch zijn *Secretaría de Estado - Flandes* en de *libros* van de *Secretarías Provinciales – Flandes* daardoor in Brussel op microfilm raadpleegbaar.

Waarom zochten de Vlamingen geen aansluiting bij Nederland?

Dat is een lange geschiedenis. Simplistisch gezegd: na de scheiding in de zestiende eeuw kregen de Spaanse Nederlanden door de opgelegde contrareformatie een katholieke signatuur, mede ten gevolge van de vlucht van vele tienduizenden, vooral naar Hollandse en Zeeuwse steden. Het steile Calvinisme (Gomarus uit Brugge) was het geschenk dat zij daar brachten. In de Habsburgse Nederlanden daarentegen werd het de goegemeente elke zondag vanaf de preekstoel ingehamerd: die 'Hollanders' zijn ketters en die gaan rechtstreeks naar de hel. Daardoor is er een anti-Hollandse mentaliteit ontstaan, hoewel het heel-Nederlands gevoel nooit helemaal verdween, zie mijn boek *Belgium dat is Nederlandt*, dat in 2014 bij de Papieren Tijger te Breda verscheen.

In 1830/1839 is het fout gelopen en is een kans gemist. Want toen wilde de meerderheid van de mondige paapse Zuid-Nederlanders eigenlijk bij het Noorden blijven horen in het raam van het Koninkrijk der Nederlanden (*le Royaume des Belgiques*). Vooral in Wallonië was de Orangistische aanhang groot, vanwege de industrie en haar afzet overzee. Ook veel steden als Gent, Sint Niklaas, Aalst en andere hadden bij de eerste verkiezingen Orangistische gemeenteraden. Els Witte legt dat op grond van nieuw onderzoek van onbekend archiefmateriaal uit in haar recente boek *Het Verloren Koninkrijk*.[7] Ook legt zij uit, hoe het (onder meer door een zware repressie van Orangisten) desondanks uiteindelijk anders is afgelopen. Het duurt echter vermoedelijk een eeuw alvorens resultaten van dat onderzoek tot in het geschiedenisonderwijs doordringen.

Na 1839 werd de Nederlandse voorgeschiedenis van België uit het collectieve geheugen weggepoetst. De oude benamingen 'Belgae', 'Belgium', 'Belgica', 'nostre païs belgique'

7 E. Witte, *Het verloren koninkrijk. Het harde verzet van de Belgische orangisten tegen de revolutie, 1828-1850*, Amsterdam, 2014.

PM20171_binnenwerk.indb 7 08-06-17 11:55

Hugo de Schepper in Amsterdam, toen hij begon aan het project Grote Raad van Mechelen, 1976. Foto: P. Bolsius.

werden gemonopoliseerd voor het jonge 'Royaume de Belgique'. Men diende te vergeten dat deze en soortgelijke benamingen eeuwenlang synoniem waren voor de Lage Landen sedert de Bourgondisch-Habsburgse tijd en daarna voor de Spaanse, later Oostenrijkse Nederlanden. Zelfs 'les Etats belgiques unis' van 1790 werd in de geschiedenisboekjes vertaald door de 'Verenigde Belgische Staten' of door 'Belgische Republiek', terwijl die kortstondig bestaande statenbond officieel' Vereenigde Neder-landsche Staeten' had geheten. De 'nation Beige' en 'Belges', die in de tijd van het Koninkrijk der Nederlanden in Franstalige teksten voor 'Nederlandsche natie' stonden, werden voortaan exclusief in de klein-Belgische betekenis gebruikt.

Nog in de beginjaren tachtig van vorige eeuw heeft de toenmalige eerste minister Martens op instigatie van koning Boudewijn in de grondwet bij de herziening van 1982 'Nederlands' laten verwijderen en vervangen door 'Vlaams'. Tot mijn vertrek naar Amsterdam was ik als archivaris te Brussel 'ambtenaar van de Nederlandse Gemeenschap. Helaas hebben slechts weinigen daartegen geprotesteerd.

PM20171_binnenwerk.indb 8 08-06-17 11:55

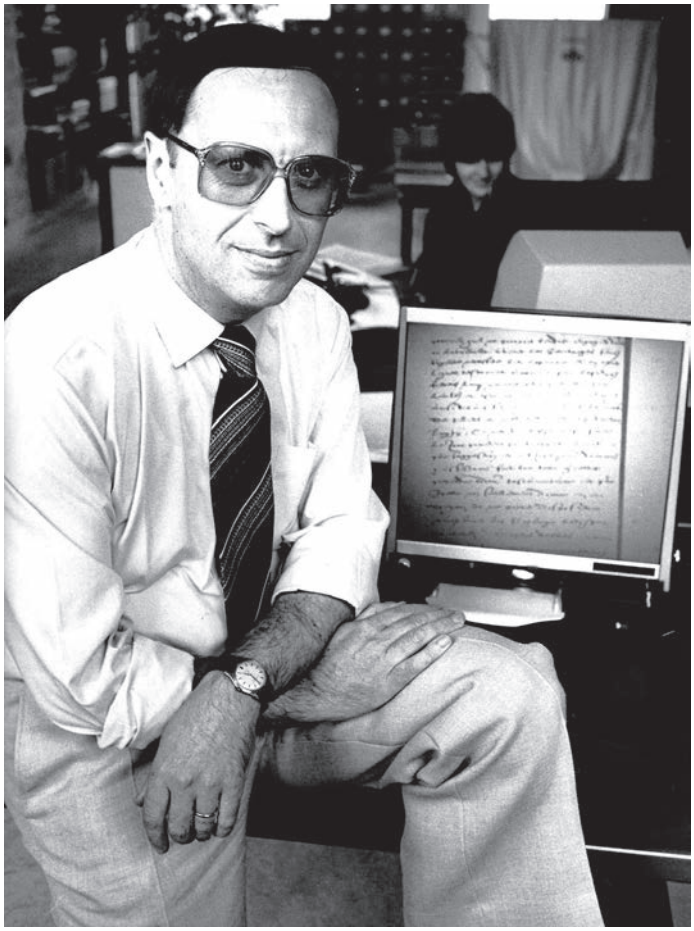

Poserend naast een scherm met documenten van de Grote Raad van Mechelen, 1976. Foto: Klaas Koppe.

Je vertrek naar Nederland had als reden de Grote Raad van Mechelen. Hoe raakte je daarbij betrokken?

Met de rechtshistoricus John Gilissen van de Université Libre de Bruxelles en de Vrije Universiteit Brussel organiseerde ik in 1975 een groot congres over instellingengeschiedenis.[8] Tegelijk had ik samen met Gilissen ook een tentoonstelling over besluitvorming georganiseerd en ik had daarbij een studie gemaakt in verband met de Grote Raad. Daar was de deelnemende professor J.Th. de Smidt gevoelig voor. Tijdens een diner ten huize Gilissen zat mijn vrouw naast De Smidt en hij vroeg haar: 'Wat gaat uw man doen?' Aangezien ik na mijn promotie afgewezen was voor de leiding van de archiefafdeling 'Grote Raad en Rekenkamer', had ik slechts het vooruitzicht tot mijn pensioen goedschiks

8 H. de Schepper (ed.), *Bronnen voor de geschiedenis van de instellingen in België. Handelingen van het Colloquium, Brussel 15-18 april 1975*, Brussel, 1977.

kwaadschiks bankarchieven te blijven schiften. Als flamingant had ik overigens een brandmerk, zonder politieke steun. Dat legde mijn vrouw toen aan De Smidt uit.

Kort nadien ging ik in gesprek met professor Olav Moorman van Kappen aan de Universiteit Nijmegen om daar bij de afdeling rechtsgeschiedenis als hoofdmedewerker aan het werk te gaan. Ik had De Smidt gevraagd hem op mijn belangstelling te attenderen. Maar de dag voordat ik in Nijmegen mijn handtekening onder het contract zou zetten, viel De Smidt ineens mijn kantoor op het Rijksarchief in Brussel binnen om te praten over de eventuele mogelijkheid in Amsterdam te gaan werken aan zijn Grote Raad-project.[9] Zijn hoofdmedewerker A.H. Huussen jr. zou vertrekken naar Groningen. Het was voor mij een dilemma. In Nijmegen lonkte een vaste wetenschappelijke baan en in Amsterdam moest ik eerst nog solliciteren, maar het project Grote Raad sloot prachtig aan bij mijn eigen onderzoek. Ik kreeg in Nijmegen een week bedenktijd en heb ten slotte het risico genomen. Mijn vrouw ging eerst mee, maar het basisonderwijs voor de jongste dochter beviel haar niet. Bovendien zaten de oudste twee jongens op het gymnasium. Mijn vrouw is teruggegaan, zodat ik tussen Amsterdam en Grimbergen ging pendelen. Ik bleef overigens in Brussel onderwijservaring opdoen door aan de hogeschool voor ambtenaren nog cursussen Diplomatieke geschiedenis en Bestuursgeschiedenis te blijven geven, maar verder was ik verbonden aan de vakgroep Rechtsgeschiedenis van de Universiteit van Amsterdam.

Toen ik op 2 januari 1976 in Amsterdam kwam, zag ik in de correspondentie van de werkgroep Grote Raad dat Gilissen en De Smidt al die tijd over mij in contact waren gebleven – allebei zonder mijn medeweten. Zij hadden grootse plannen over Belgisch-Nederlandse samenwerking op het gebied van de rechtsgeschiedenis, waarin ik onder meer voor de halve werktijd in Amsterdam zou gaan werken en voor de andere helft in Brussel.

In elk geval heb ik in Amsterdam een geweldige tijd gehad. Ik was er meteen zeer welkom. De Smidt belastte mij met de dagelijkse leiding van het onderzoeksproject. In 1959 was hij begonnen met de werkgroep Grote Raad van Mechelen om het rijke archief van de Raad te ontsluiten en bewerken. Het ging met name om de sententieregisters van zaken uit alle Nederlandse provincies en de procesbundels uit Holland en Zeeland. Het relevante archiefmateriaal beslaat de jaren 1465-1580. Daarvan had de al genoemde Sabbe destijds microfilmen en -fiches laten maken voor het stadsarchief van Amsterdam, en deze ter beschikking gesteld aan de werkgroep. Toen ik begon, waren er al twee delen verschenen met analyses van vonnisregisters, tien delen met beschrijvingen van vooral dossiers in hoger beroep uit Holland en Zeeland en drie delen met eerste aanlegzaken.[10]

9 Tom de Smidt (1923-2013), hoogleraar rechtsgeschiedenis in Amsterdam en Leiden. Olav Moorman van Kappen (°1937), hoogleraar rechtsgeschiedenis in Nijmegen. Arend H. Huussen jr. (°1941), hoogleraar geschiedenis na de Middeleeuwen in Groningen, 1982-2003.

10 J.C. Andries, A.H. Huussen en A.J.M. Kerckhoffs-De Heij, *Inventaris en beschrijving van de processtukken (dossiers) behorende tot de beroepen uit Holland, berustende in het archief van de Grote Raad van Mechelen, Algemeen Rijksarchief* Brussel, 10 dln., Amsterdam, 1964-1974; A.H. Huussen, *Inventaris en beschrijving van de Noord-Nederlandse processtukken (dossiers) behorende tot de fondsen*

In de negen jaren die ik in Amsterdam gewerkt heb, zijn onder meer vier delen sententieregisters[11] en twee glossaria verschenen, een van Nederlandse en een van Franse oude rechtstermen, evenals een tiental banden in de reeks Jurisprudentie.[12] Het project heeft geleid tot een geweldige variëteit aan artikelen, proefschriften en andere boeken, die het bewijs vormen van de rijkdom van het Grote Raad-archief. We konden onder andere vaststellen dat, terwijl rond 1500 nog vooral edellieden als procespartij optraden bij de Grote Raad, in de loop van de zestiende eeuw het aandeel van burgers, vooral afkomstig uit de kerngewesten Vlaanderen, Brabant, Holland en Zeeland, als procespartij sterk toenam. Samen met de eerder verschenen delen bevatten de laatste vier de analyses van meer dan 10.000 vonnissen! In die tijd heb ik professor Hans Ankum geholpen bij de organisatie van de *Journées* van de *Société d'Histoire du Droit* en heb ik ook festiviteiten mee georganiseerd naar aanleiding van 350 jaar Universiteit van Amsterdam. Beide gingen deels door in het toen recent opgericht Vlaams Centrum voor Nederlandse Cultuur 'De Brakke Grond'.

Over besluitvorming heb ik toen ook met Geoffrey Parker samengewerkt.[13] Het begrip 'besluitvorming' intrigeerde mij, maar er was nog geen theoretische onderbouwing. Later wel, dankzij interdisciplinaire colleges over besluitvormingsprocessen die ik in Amsterdam samen met De Smidt en met de hoogleraar bestuurskunde A.F. Leemans heb gegeven. Wat een weelde met zijn drieën werkgroep geven! We lieten studenten casussen bestuderen en daarover scripties schrijven. Duidelijk is dat het altijd een wisselwerking is geweest tussen 'boven' en 'beneden'. De centrale regering luisterde naar de verschillende belangengroepen en lagere autoriteiten. John Gilissen heeft uitgezocht dat tachtig procent van de wetgeving ten tijde van Karel V en Filips II tot stand kwam op rekesten van lokale overheden en belangengroepen. Zelfs de twintig procent die door de centrale overheid (zogenaamd *motu proprio*) gemaakt zou zijn, is dan ook nog vaak op verzoek opgesteld.

Heel eervol was dat ik in 1979 gewoon hoogleraar *ad personam* werd in de 'Geschiedenis van het recht, in het bijzonder van de staatsinstellingen', een blijk van bijzondere waardering. Ik had veel tijd voor onderzoek en gaf graag colleges, maar te weinig. Het was een 'luxe plek'. Dat liet mij toe met instemming van De Smidt en de faculteit als redacteur en als auteur mee te werken aan de nieuwe *Algemene Geschiedenis der Nederlanden*, wat mij on-

Aanzienlijke Geslachten, "Procesbundels tot 1504", en Eerste Aanleg, berustende in het archief van de Grote Raad van Mechelen, Algemeen Rijksarchief Brussel, 3 dln., Amsterdam, 1968-1972.

11 J.Th. de Smidt *et al.* (eds.), *Chronologische lijsten van de geëxtendeerde sententiën en procesbundels (dossiers) berustende in het archief van de Grote Raad van Mechelen*, 6 dln., Brussel, 1966-1988.

12 M. van Hattum en H. Rooseboom, *Glossarium van oude Nederlandse rechtstermen*, Amsterdam, 1977; N.I.K.E. Wijdeveld m.m.v. M . van Hattum en R. van Answaarden, *Glossarium van oude Franse rechtstermen*, Amsterdam, 1983.

13 H. de Schepper en G. Parker, 'The decision-making process in the government of the Catholic Netherlands under the Archdukes, 1596-1621', in: G. Parker (red.), *Spain and the Netherlands, 1559-1659. Ten Studies*, Londen, 1979, 164-176 en 258-266; eerder verschenen als 'The Formation of Government Policy in the Catholic Netherlands under the Archdukes, 1596-1621', *The English Historical Review*, 1976, 241-254. Er verscheen later nog een Spaanse uitgave: 'Los procesos de toma de decisión en el gobierno de los Países Bajos bajo 'los Archiduques', 1596-1621', in: G. Parker (red.), *España y los Países Bajos, 1559-1659. Diez Estudios*, Madrid, 1986, 224-244.

der historici meer bekendheid gaf.[14] In 1977 had het *Tijdschrift voor Geschiedenis* een themanummer gewijd aan bureaucratie en bureaucratisering.[15] Samen met Kossmann en Roorda[16] had ik de coördinatie van het nummer. Wij constateerden dat aan het verleden van de overheidsbureaucratie in de Nederlanden betrekkelijk weinig aandacht was besteed. Het nummer heeft een toenemende belangstelling voor dit onderwerp teweeg gebracht, een groot bureaucratiseringsproject in Groningen bijvoorbeeld. Mij ging het vooral om de vorstelijke ambtenarij en bureaucratisering in de Nederlandse provincies in de zestiende en zeventiende eeuw.

Amsterdam is voor mij heel belangrijk geweest. Daar heb ik geleerd meer met de juridische aspecten rekening te houden, wat een historicus normaal niet doet. Ook nadat ik in 1984 naar Nijmegen was gegaan, bleef ik werken aan het Grote Raadproject. Vanuit Nijmegen heb ik toen samen met professor Gero Dolezalek (toen aan de rechtenfaculteit te Nijmegen), Eric Broers (Tilburg) en René Lombarts (Leiden) een methode ontwikkeld voor het onderzoek van vonnissen en andere overheidsbeslissingen in de sfeer van 'justicie' en 'gracie' in de oude Nederlanden.[17] Het was de bedoeling de gegevens te verwerken met behulp van de computer, wat heel vooruitstrevend was in die tijd. Ik weet dat professor Serge Dauchy (Rijsel) met het programma gewerkt heeft. Ik heb het in Nijmegen ook met studenten uitgeprobeerd.

In Amsterdam legde je de basis voor een ander groot project, de centrale overheidsinstellingen van de Habsburgse Nederlanden. Kun je daarover iets zeggen?

Niet in Amsterdam, maar in Brussel legde ik de basis voor dat grote instellingenproject. Om archieven te ordenen moet een archivaris de betrokken instelling goed kennen. Samen met Gilissen had ik voor het al genoemde congres een lijst gemaakt van centrale, provinciale en regionale instellingen die op het grondgebied van het huidige België hadden bestaan van de vijftiende eeuw tot het einde van het Ancien Régime. Wij hadden toen al een lijst van 450 instellingen en een modelfiche van behandeling gemaakt in de hoop op medewerking van de deelnemers aan het congres. Het project kwam echter niet echt van de grond. Ik ging naar Nederland en Gilissen overleed enkele maanden later. Met algemeen rijksarchivaris Ernest Persoons ben ik met rijksarchivaris Erik Aerts, de profes-

14 Hugo de Schepper trad op als een van de redacteuren van *Algemene Geschiedenis der Nederlanden*, delen 5-9 over de Nieuwe Tijd, Bussum, 1979-1980.

15 E.H. Kossmann, D. Roorda en H. de Schepper (red.), *Bureaucratie en bureaucratisering*, *Tijdschrift voor Geschiedenis*, 1977, nr. 3-4.

16 Ernst Kossmann (1922-2003), hoogleraar Geschiedenis na de Middeleeuwen aan de Rijksuniversiteit Groningen. Daan Roorda (1923-1983), geschiedenisleraar en hoogleraar in de sociale geschiedenis aan de faculteit der sociale wetenschappen in Rotterdam.

17 H. de Schepper, R.W.G. Lombarts, G. Dolezalek en E.J.M.F.C. Broers, 'Prolegomena voor onderzoek van rechtspraak en bestuur in de oude Nederlanden', in: J.M.I. Koster-van Dijk en A. Wijffels (red.), *Miscellanea Forensia Historica. Ter gelegenheid van het afscheid van Prof. mr. J.Th. de Smidt*, Amsterdam, 1988, 263-294.

soren Michel Baelde (Gent), Hugo Soly (Brussel) en Alfons Thijs (Antwerpen), rijksarchivaris Karin van Honacker (Algemeen Rijksarchief Brussel) en een schare specialisten eind jaren tachtig opnieuw begonnen. Het Algemeen Rijksarchief publiceerde in 1994 het resultaat in twee forse banden onder de titel *De centrale overheidsinstellingen van de Habsburgse Nederlanden (1482-1795)*. Het jaar nadien verscheen de Franse versie.[18]

Helaas hebben we het project niet kunnen voortzetten op het provinciaal niveau en voor alle 'zeventien' provincies. Daarvoor hebben we nog bij het Vlaams-Nederlands programma GENT een subsidie gevraagd, zonder resultaat echter, hoewel ook Persoons er volledig achter stond. Vlaanderen, Brabant en Henegouwen zijn later nog wel uitgegeven volgens hetzelfde stramien van de centrale instellingen.[19] In Nijmegen heb ik in de tweede helft van de jaren negentig nog een poging gewaagd om met de Nederlandse rijksarchieven de gewenste informatie te verzamelen. Het zou mooi zijn als dat nog eens gerealiseerd zou kunnen worden. Voor Holland en Zeeland zal het werk best meevallen, want daarvoor is het Vlaamse model goed te gebruiken. Maar in het oosten van het land is de oude institutionele situatie veel ingewikkelder.

Ging jouw overstap naar Nijmegen in 1976 pas op het laatst niet door, in 1984 gebeurde dat wel.

Ik werd in oktober 1984 te Nijmegen hoogleraar in de 'Algemene en Nederlandse Geschiedenis van de Nieuw Tijd tot 1870'. Het Grote Raadproject in Amsterdam had nog een paar jaren te gaan. De doelstellingen zouden binnen afzienbare tijd worden bereikt. Ik werd gevraagd in Nijmegen te solliciteren naar aanleiding van het emeritaat van professor Jan J. Poelhekke.

De overgang van Amsterdam naar Nijmegen was veel groter dan van Brussel naar Amsterdam. Bij een aantal mensen die op een lokale benoeming hadden gehoopt, was ik niet welkom. Het faculteitsbestuur had mij van te voren op de hoogte gesteld van de ruzie die door mijn benoeming binnen Nieuwe Geschiedenis was ontstaan. De secretaresse die ik van mijn voorganger overnam, gaf me bij de eerste begroeting letterlijk te kennen: 'U mag het weten, u bent hier niet welkom'. De tweede dag van mijn aankomst schold ze mij publiekelijk de huid vol, omdat ik aan het kopieertoestel stond te kopiëren. 'Dat was haar werk.' Dat was ze gewoon voor Poelhekke te doen. Het kwam niet meer goed. Nadien weigerde zij bijvoorbeeld de adressen voor mijn oratie te typen en zo ging ik voor het

18 E. Aerts, M. Baelde, H. Coppens, H. de Schepper, H. Soly, A.K.L. Thijs en K. van Honacker (red.), *De centrale overheidsinstellingen van de Habsburgse Nederlanden, 1482-1795*, Brussel, 1994; Franse uitgave: *Les institutions du gouvernement central des Pays-Bas Habsbourgeois, 1482-1795*, Brussel, 1995.

19 W. Prevenier en B. Augustyn (red.), *De gewestelijke en lokale overheidsinstellingen in Vlaanderen tot 1795*, Brussel, 1997; R. Van Uytven, C. Bruneel, H. Coppens en B. Augustyn (red.), *De gewestelijke en lokale overheidsinstellingen in Brabant en Mechelen tot 1795*, Brussel, 2000; F. Mariage, B. Desmaele en J.-M. Cauchies (red.), *Les institutions publiques régionales et locales en Hainaut et Tournai-Tournaisis sous l'Ancien Régime*, Brussel, 2014.

eerst met een PC – een Apple III – aan de slag om het zelf te doen. Het nare was dat ook studenten bij de hetze werden betrokken en met succes tot scriptie- en proefschriftboycot werden aangezet (vijf lokale promovendi mochten bij mij niet promoveren, omdat ze dat voor de Nijmeegse achterban niet konden maken!). De meeste van mijn achttien *promoti* komen dan ook van buiten Nijmegen, onder wie een Duitser en twee Spanjaarden. Het was 'Onder professoren. Aflevering Nijmegen'. Op het faculteitsbestuur dat mij had gewaarschuwd, heb ik helaas niet kunnen rekenen, ook later niet meer.

Dat ik meteen na mijn benoeming opgezadeld werd met tweemaal twee jaren voorzitterschap van de hele vakgroep Geschiedenis (herkozen, omdat niemand wilde overnemen!) en met de eerste bezuinigingen waarbij mensen moesten worden ontslagen, heeft me niet populair gemaakt en de oppositie tegen de 'Bels' nog versterkt. Dat is bij die mensen helaas zo gebleven tot over mijn emeritaat in 2001 heen. Ik bleef de sfeer daar heel lang benepen vinden. Toen ik in Nijmegen solliciteerde, had De Smidt me al gezegd: 'Je maakt daar geen enkele kans'. Uit onderzoek van Elsevier naar de universitaire rekrutering kwam Nijmegen toen uit de bus als een universiteit met 97 procent inteelt. Ik mocht dus nog van een (on)geluk spreken!

Gezien de weerstand bij mijn aantreden heb ik lang geaarzeld of ik een inaugurele rede zou houden. Eerst na twee jaar heb ik ze op aandringen van enige collegae gehouden. Eind 2000 organiseerde ik alleen een afscheid met enige intimi, tevens omdat de faculteit mijn leerstoel had opgeheven om er een andere leerstoel mee te creëren. Van de tekst van mijn jaren voordien al voorgenomen afscheidsrede heeft de Université de Franche-Comté een deel in Besançon/Parijs gepubliceerd en heeft de Universidad Carlos V de Granada een ander deel in Madrid/Granada uitgegeven.[20]

De benepenheid was bijvoorbeeld nog gebleken uit de Erasmusuitwisseling die ik in 1989 entameerde met de universiteiten Leuven, de Sapienza in Rome, Munster, Tours en Murcia. En daarna nog met meer. De vakgroep was er niet in geïnteresseerd. Ik kreeg een jaar tijd om te proberen en zou er daarna over ter rekening en verantwoording worden geroepen. Maar toen het al snel een succes bleek, werden mijn verslagen niet eens ingekeken. Het heeft jaren geduurd vooraleer de faculteit in de internationalisering meeging en voor administratieve ondersteuning personeel vrijmaakte.

Gelukkig heb ik internationaal veel aansluiting gevonden – wetenschappelijk, gastcolleges –, evenals bij een groepje Nijmeegse medewerkers en studenten en bij de juristen aldaar, onder wie de professoren Paul Nève en Olav Moorman van Kappen. Ook een paar rectoren en voorzitters van het college van bestuur hadden duidelijk waardering voor me als 'initiator en animator van internationale uitwisselingen' (zo zag ik het ergens in een

20 H. de Schepper, 'La Franche-Comté, Besançon et les Pays-Bas à la fin du XVIème siècle. Un lien faible?', in: P. Delsalle en A. Ferrer (red.), *Les Enclaves territoriales aux Temps Modernes, XVIe-XVIIIe siècles. Actes du Colloque International de Besançon*. Annales Littéraires de l'Université de Franche-Comté, Collection Historiques Franc-Comtoises, dl. 706, Parijs-Besançon, 2000, 301-331; H. de Schepper en P. Delsalle, 'El condado de Borgoña y Flandes bajo Carlos V. Relaciones institucionales', in: J.L. Castellano en F. Sánchez-Montes González (red.), *Congreso Internacional 'Carlos V. Europeismo y Universalidad', Granada, mayo 2000*, dl. 3: *Los escenarios del Imperio*; Madrid-Granada, 2001, 459-474.

'levensbericht' van het Katholiek Documentatie Centrum te Nijmegen). Tot op heden blijf ik overigens eveneens met Amsterdamse juristen van en rond de voormalige werkgroep vriendschappelijke contacten onderhouden.

Sinds tien-vijftien jaar waait bij geschiedenis in Nijmegen echter een open geest en heeft men de inteeltcultuur en daarmee samenhangende benauwende mentaliteit achter zich gelaten.

Wat beschouw je als je belangrijkste bijdrage aan de (rechts)geschiedschrijving?

In 1974, toen nog helemaal geen sprake was van Amsterdam, had ik op het Belgisch nationaal congres van *Geschied- en Oudheidkundige Kringen van België* (afdelingen Rechtsgeschiedenis en Nieuwe Geschiedenis) al de vraag gesteld: 'De Grote Raad van Mechelen, hoogste rechtscollege van de Nederlanden?' Het relativerend antwoord dat ik daarop heb gegeven, is gepubliceerd in de *Bijdragen en Mededelingen betreffende de Geschiedenis der Nederlanden*. Mijn Amsterdamse oratie begaf zich meer op het terrein van de administratieve rechtspraak en de jurisdictie ter zake niet alleen van de Grote en Geheime Raden, maar ook van de Raad van Financiën en de Rekenkamers.[21] Naast de geschiedenis van de staatsinstellingen (onder andere in de *Nieuwe Algemene Geschiedenis der Nederlanden*) heb ik bijdragen geleverd aan gedenkboeken naar aanleiding van 175 jaar Rekenkamer en Eerste Kamer en 450 jaar Raad van State en over de Thesaurier-Generaal van Financiën.

In 1990 werd ik uitgenodigd Nederland te vertegenwoordigen in de werkgroep *Legislation and Justice* onder leiding van de Italiaanse professor Antonio Padoa-Schioppa. Dat was een onderdeel van het Europese onderzoeksproject *The Origins of the Modern State in Europe, 13th to 18th Centuries* van de European Science Foundation te Straatsburg. In het kader daarvan heb ik samen met de Waalse rechtshistoricus en lid van de Belgische Academie professor Jean-Marie Cauchies een opgemerkte publicatie geschreven over politie, justitie en gratie als juridische machtsmiddelen van de soeverein in de Nederlanden van 1200 tot 1600, waarbij ik vooral de rechtspraak voor mijn rekening nam.[22] Zij onderstreepte onder meer dat centralisering en staatsvorming sterk gestimuleerd werden door rechtshorigen.

21 'De Grote Raad van Mechelen, hoogste rechtscollege in de Nederlanden?', *Bijdragen en Mededelingen betreffende de Geschiedenis der Nederlanden*, 1978, 389-41; *Rechter en administratie in de Nederlanden tijdens de zestiende eeuw (Intreerede als gewoon hoogleraar voor de Juridische Faculteit aan de Universiteit van Amsterdam uitgesproken op 22 september 1980)*, Alphen aan den Rijn, 1981.

22 H. de Schepper en J.M. Cauchies, '*Justicie, gracie* en wetgeving: juridische instrumenten van de landsheerlijke macht in de Nederlanden, 1200-1600', in: H. Soly en R. Vermeir (red.), *Beleid en bestuur in de oude Nederlanden, Liber amicorum Prof. Dr. M. Baelde*, Gent, 1993, 127-181; uitgebreide versie als zelfstandige uitgave: *Justice, grâce et législation. Genèse de l'état et moyens juridiques dans les Pays-Bas, 1200-1600*. Centre de recherches en histoire du droit et des institutions, Cahiers, dl. 2, Brussel, 1994; Engelse versie 'Legal Tools of the Public Power in the Netherlands, 1200-1600', in: W. Blockmans en J.-Ph. Genet (dir.), *The Origins of the Modern State in Europe, 13th to 18th Centuries*, dl. 3: A. Padoa-Schioppa (red.), *Legislation and Justice*, Oxford, 1996, 229-268; ten slotte nog een ingekorte Franse versie: 'Justice, grâce et législation, instruments juridiques du pouvoir princier aux Pays-Bas, 1200-1600', in: W. Blockmans en J.-Ph. Genet (dir.), *Les origines de l'État moderne en Europe, XIIIe-XVIIIe siècles*, dl. 3: A. Padoa-Schioppa (red.), *Justice et législation*, Parijs, 2000, 271-314.

De discussies in die werkgroep hebben ook mijn eerdere belangstelling voor het gratierecht verder gestimuleerd. Daardoor kwam ik tevens in het vizier van het Institut d'Anthropologie Juridique, dat zich aan de Université de Limoges specialiseert in het gratierecht van de Franse koningen, waaraan ook de Bourgondisch-Nederlandse landsheren de uitoefening van het gratierecht ontleenden.[23] Ten gevolge daarvan promoveerde Marjan Vrolijk, student van professor Henk van Nierop (Universiteit van Amsterdam), bij mij met professor Jos Monballyu (Katholieke Universiteit Leuven) als copromotor, op het gratierecht in Holland, Zeeland en Vlaanderen.[24] Het gratierecht reikt echter veel verder dan het domein van het strafrecht en dat heb ik in 1998 op het Max-Planck-Institut für europäische Rechtsgeschichte te Frankfurt kunnen uiteenzetten.[25]

Voorts denk ik aan de visie op de geschiedenis van de Nederlanden voorafgaande en ten tijde van de Opstand in mijn Nijmeegse oratie, *Belgium Nostrum 1500-1650. Over integratie en desintegratie van het Nederland*.[26] De studie van de vonnissen van de Grote Raad en van de Geheime Raad deed mij inzien dat de tegenstelling – zoals ook Jonathan Israël heel duidelijk poneert – tussen het zuiden en het noorden een projectie is vanuit het heden, maar dat er veeleer onderscheid was tussen het westen en het oosten, tussen het centrum en de periferie. Dat verschil blijkt samen te vallen met ontwikkelingen op andere terreinen, sociaaleconomische en culturele. In de kernprovincies Brabant, Vlaanderen, Holland en Zeeland woonde twee derde van de bevolking, was de urbanisatiegraad hoog en was het leeuwendeel van het kapitaal en de industriële en artistieke productie geconcentreerd. Hun handel was maritiem georiënteerd. De perifere gewesten, van Henegouwen via Luxemburg tot Groningen, waren daarentegen vooral ruraal van karakter gebleven en in veel opzichten minder 'modern' dan de kerngewesten. Ze hadden een statische economie, verbonden met de grond; er was een grotere impact van het gewoonterecht (meer adel, geen grote steden en ver uit elkaar liggend); ze waren ook continentaal georienteerd. Vanuit het standpunt van de staatsvorming zouden Waals Vlaanderen, Artesië, Gelre en misschien ook Friesland semiferisch kunnen worden genoemd. Dat de oost-west tegenstelling grotendeels bepalend is geweest, zie je bijvoorbeeld met de totstandkoming van de Unie van Utrecht. Brabant en Vlaanderen bleven binnen de Unie gelijk ge-

23 'Het gratierecht in het Bourgondisch-Habsburgse Nederland, 1384-1633. Vorstelijk prerogatief en machtsmiddel', in: H. Coppens en K. van Honacker (red.), *Symposium over de centrale instellingen van de Habsburgse Nederlanden, Brussel 3 december 1994. Tien bijdragen over de staat, de regering en de ambtenaren van de 16de tot de 18de eeuw*. Standen en Landen. Bijzondere reeks, dl. 2, Brussel, 1995, 42-87; H. de Schepper en M. Vrolijk, 'La grâce princière et la composition coutumière aux Pays-Bas Bourguignons, 1384-1633', in: J. Hoareau-Dodinau en P. Texier (red.), *Anthropologies juridiques. Mélanges Pierre Braun*. Cahiers de l'Institut d'Anthropogie Juridique, Limoges, 1998, 735-760.

24 M. Vrolijk, *Recht door Gratie. Gratie bij doodslagen en andere delicten in Vlaanderen, Holland en Zeeland, 1531-1567*, Letteren Katholieke Universiteit Nijmegen, 19 november 2001.

25 H. de Schepper, 'Privileg und *Gratia* in den Burgundisch-Habsburgischen Niederlanden, 1400-1621. Eine historisch-theoretische Betrachtung', in: B. Dölemeyer en H. Mohnhaupt (red), *Das Privileg im europäischen Vergleich*, dl. 2. Veröffentlichungen des Max-Planck-Instituts für europäische Rechtsgeschichte. Sonderhefte: Studien zur Europäischen Rechtsgeschichte, dl. 125, Frankfurt am Main, 1999, 225-252.

26 *Belgium Nostrum 1500-1650. Over integratie en desintegratie van het Nederland*, uitgebreide versie uitgegeven door De Orde van den Prince als *Cahier* nummer 5, Antwerpen, 1987.

PM20171_binnenwerk.indb 16 08-06-17 11:55

rechtigde soevereine provincies, die aan de Unie van Utrecht meer betaalden dan Holland en Zeeland, totdat zij in 1587 door de 'Spaanse Reconquista' geen vertegenwoordigers meer naar de Staten-Generaal konden sturen. De belangstelling van de oostelijke provincies voor de Unie was gering. De Staten van Gelre wilden er eigenlijk niet bij horen. Ook het Verraad van Rennenberg is een teken aan de wand. Overijssel wilde financieel niet bijdragen. Grote delen van het oosten zijn katholiek gebleven. Tot de jaren dertig van de zeventiende eeuw ging het de Republiek met Maurits en Frederik Hendrik in essentie om de herovering van Vlaanderen en Brabant, niet om de peri- en semifere provincies.

In het verlengde van de centrum-periferie-these heb ik eveneens kritiek geleverd op het klassieke werk van de Franse grootheid Lucien Febvre over het Graafschap Bourgondië, waarin hij stelt dat de band tussen de Franche-Comté en de Nederlanden heel zwak was ('*lien faible*'!). Hij onderstreepte de 'onafhankelijkheid' van het Vrijgraafschap.[27] Het maakte echter deel uit van het staatsverband dat vanuit Brussel, dus niet vanuit Madrid, werd bestuurd. De betrokkenheid van het Vrijgraafschap met de Nederlanden was groter dan van bijvoorbeeld Overijssel en Gelre. Juristen-raadsheren uit de Franche-Comté die te Brussel van de regering deel uitmaakten, kwamen in aantal na die uit Brabant, Holland en Vlaanderen. Sindsdien zijn daaruit in Besançon een paar projecten opgezet, die dat verder ondersteunen.[28]

Voorts heb ik me bezig gehouden met identiteitsgeschiedenis, wat geresulteerd heeft in het al genoemde boek *'Belgium dat is Nederlandt' Identiteiten en identiteitenbesef in de Lage Landen, 1200-1800*.[29] Overigens, tussen haakjes, 'Nederland' kwam in de zestiende eeuw meer voor dan 'Nederlanden', ook in ander talen: *le Pays Bas*, *el País Bajo*, *il Paese Basso*, in het enkelvoud dus. Mijn Nijmeegse oratie leunde al tegen de identiteitsgeschiedenis aan. Dat was destijds in Nijmegen *not done*. Het is echter een van mijn meest geciteerde publicaties. En Kossmann besteedde er enige jaren later in zijn oratie als gasthoogleraar in Leuven uitvoerig aandacht aan.[30] Hoewel het ondertussen een hoge vlucht heeft genomen, is er naar dit thema – wat mij betreft – veel meer onderzoek mogelijk.

Ten slotte zou ik willen onderstrepen dat ik een aantal jonge onderzoekers de weg gewezen heb naar Spaanse en Belgische archieven – onder meer mijn Leidse *promotus* Raymond Fagel,[31] mijn buitenlandse promoti Gropp, Ruiz Ibañez en Sánchez Vilar, om mijn vijftien 'inheemse' maar niet te vergeten. Vele jaren heb ik met hen voor mij leerzame za-

27 L. Febvre, *Philippe II et la Franche-Comté. Étude d'histoire politique, religieuse et sociale*, Parijs, 1911, en id. met *Préface par Fernand Braudel* (Parijs, 1970).

28 L. Delobette en P. Delsalle (red), *La Franche-Comté et les anciens Pays-Bas, XIIIe-XVIIIe siècles. Actes du Colloque international à Vesoul (Haute-Saône) et Tournai (Belgique), les 25, 26 et 27 octobre 2006*, dl. 1: *Aspects politiques, diplomatiques, religieux et artistiques. Transmission et identités*, dl. 5, Parijs, 2010; Id. (red.), *La Franche-Comté et les anciens Pays-Bas, XIIIe-XVIIIe siècles*, dl. 2: *Aspects économiques, militaires, sociaux et familiaux. Actes du colloque de Salins en hommage à Hugo de Schepper*, Besançon, 2013.

29 H. de Schepper, *'Belgium dat is Nederlandt' Identiteiten en identiteitenbesef in de Lage Landen, 1200-1800. Epiloog: Koninkrijk der Nederlanden, 1815-1830*, Breda, 2014.

30 E.H. Kossmann, *Een tuchteloos probleem. De natie in de Nederlanden*, Leuven, 1994.

31 R. Fagel, *De Hispano-Vlaamse wereld. De contacten tussen Spanjaarden en Nederlanders, 1496-1555*, Letteren Katholieke Universiteit Nijmegen, 25 september 1996, promotor samen met N. Mout (Rijksuniversiteit Leiden), Brussel, 1996.

terdagse sessies gehouden. Menige keren ging ik ook met studenten een week naar Brussel om daar archieven te bestuderen. Aan die werkgroepen en aan het onderwijs in het algemeen – ook ex-cathedraonderwijs – beleefde ik heel veel genoegen.

Omgekeerd heb ik ook Spanjaarden de weg gewezen naar thema's en archieven in de Nederlanden, onder meer twee Spaanse *promoti*, de ene uit Granada en de andere uit Murcia. Laatstgenoemde dook tijdens zijn half jaar Erasmus in Nijmegen in het Brusselse Rijksarchief en zou op basis daarvan heel veel publiceren over de Spaanse interventie aan de zijde van de Katholieke Liga tegen protestantse troonpretendent Henri de Béarn, de latere koning Henri IV.[32]

Overigens denk ik een bijdrage te hebben geleverd aan het voortleven van die wederzijdse Spaans-Nederlandse bevruchting in het raam van symposia die sinds 1984 werden gehouden, in 1988 al een eerste keer in Nijmegen. Van meet af aan heb ik er op aangedrongen er Belgische onderzoekers bij te betrekken. En sinds het grote congres van 2002 in Madrid is dat ook gelukt. In 2007 ging het achtste symposium te Gent door.[33] Vorig jaar was ik dan ook zeer vereerd toen professor Eloy Hortal (Universidad Rey Juan Carlos, Madrid) en doctor Dries Raeymaekers het negende congres in Nijmegen organiseerden '*en homenaje al profesor Hugo de Schepper*'. Zij wisten meer dan twintig gevestigde en jonge onderzoekers uit vijf verschillende landen te verzamelen om lezingen te houden over de Habsburgse Instellingen in de Nederlanden. Voor het volgende congres over niet al te lange tijd ben ik al in bespreking met de Université de Franche-Comté (Besançon). Het thema zou kunnen zijn: *El Franco Condado entre España y Flandes*.[34]

Hoe zijn jouw ervaringen met het universitaire onderwijs geweest?

Ach, het was ieder jaar wat anders. Veel te veel hervormingen en herschikkingen. Nieuwe dingen kregen overigens niet de tijd om uitgeprobeerd te worden. Het ging steeds meer over *kunnen* en niet over *kennen*. Vervlakking was het gevolg. Het moet echter én én, kunnen én kennen. Ook in Nijmegen was te weinig weerstand tegen de voortdurende zogenaamde innovaties die achter een bureau geschreven waren, vaak door mensen zonder onderwijservaring. Ik vraag mij trouwens af of de vervanging van het traditionele systeem met tweejarig kandidaats en tweejarig doctoraal door het Angelsaksische bachelor en master beter is.

32 J.A. Vilar Sánchez, *Kerpen y Lommersum, exclaves brabanzones en el Sacro Imperio Germánico. Historia Institucional de su período de unión a la monarquía hispánica, 1516-1713*, Letteren Universiteit Nijmegen, 30 oktober 2000, promotor samen met copromotor A.L. Cortes Peña (Granada). Zie onder meer J.J. Ruiz Ibáñez, *Laberintos de hegemonía: la presencia militar de la Monarquía Hispánica en Francia a finales del siglo XVI*, Valladolid, 2012.

33 A. Crespo Solana en M. Herrero Sánchez (red.), *España y las 17 Provincias de los Países Bajos. Una revisión historiográfica, siglos XVI-XVIII*, Córdoba, 2002; R Vermeir, M. Ebben en R. Fagel (red.), *Agentes e identidades en movimiento. España y los Países Bajos, Siglos XVI-XVIII*, Madrid, 2011.

34 De Romaanse talen spraken tijdens het Ancien Régime van '*Flandes*', '*Fiandra*' enz. en bedoelden daarmee de Nederlanden.

Van internationalisering ben ik altijd voorstander geweest, maar van meet af aan was ik tegen de van boven opgelegde verengelsing. In de jaren negentig was ik bij de Nijmeegse faculteit voorzitter van de facultaire commissie Internationalisering. Er waren rapporten verschenen in Wageningen en ook een proefschrift in Delft – geloof ik – over de vervlakkende effecten van de verengelsing in het onderwijs. Maar in de commissie Internationalisering stond ik alleen tegen tien. De commissie Onderwijs nam mijn minderheidsstandpunt tegen de verengelsing weliswaar unaniem over, maar de verengelsing is toen hautain doorgedrukt door de toenmalige decaan, terwijl rector Plasschaert er bijvoorbeeld genuanceerder tegenover stond. Voor mij is 'inter-natio-nalisering' contacten tussen naties en identiteiten, geen Angelsaksische zogenaamd 'Europese' eenheidsworst.

De verengelsing van het onderwijs en de commercie vormen een veel grotere bedreiging voor onze identiteit dan de immigratie. Onze identiteit was het grote *topos* van de recente verkiezingen voor de Tweede Kamer, om de verkeerde redenen. Maar we doen het onszelf aan. Toen onderwijsminister Ritzen rond 1990 het ballonnetje had opgelaten

Poserend in de avondzon in Nijmegen, 2017. Foto: auteurs.

over de verengelsing van de studentenuitwisselingen, zeiden de Italianen en Spanjaarden op de eerstvolgende bijeenkomst van mijn Erasmusnet: zijn jullie op de kop gevallen dat jullie alles in het Engels willen doen? De huidige enge tweetaligheid – Engels en moedertaal – leidt naar culturele armoede. Met name de humaniora-faculteiten zouden zich van het gevaar rekenschap moeten geven.

Overigens is het de vraag of het Engels – zeker na de Brexit – wel de goede keuze is en of het niet beter Duits zou kunnen zijn. Dat is voor Oost-Europa veel interessanter. Ook het feit dat, als je in het Engels publiceert, je hoger scoort dan wanneer je in drie of meer andere talen schrijft, is toch van de gekke. Het is jammer dat de *Bijdragen en mededelingen betreffende de geschiedenis der Nederlanden* nu bijna exclusief Engelstalige artikelen publiceert. Ik hoop dat *Pro Memorie* toch Nederlandstalig blijft.

Nederland of België?

Doordat ik al zoveel jaren hier woon en werk, ben ik in 2005 Nederlander geworden. Met zaken als sociale zekerheid en belastingen had ik jarenlang moeten worstelen. Het heeft vijftien jaar geduurd voordat de sociale zekerheid van mijn vrouw geregeld was. Vooral vanaf 2001, toen ik een Belgisch en een Nederlands pensioen had, was Belg zijn in Nederland onpraktisch. Dat was dan ook de reden om Nederlander te worden. Dat was zo gepiept, zonder inburgeringscursus of -examen. Het leven werd plotsklaps veel eenvoudiger.

Mijn affiniteit met België was niet heel groot. Het zogenaamde federalisme deugt niet. Het is een ondoorzichtige brei van unitarisme, federalisme en confederalisme, waarin de Nederlandstalige Gewest-Gemeenschap (officieel 'Vlaamse Gemeenschap', wat de ongelijkwaardigheid met de Franse Gemeenschap onderstreept) door de vele constitutionele grendels waarover Franstalige Brusselaars, Waals Gewest, Duitstalige Gemeenschap (deel van het Waals Gewest) en de Franse Gemeenschap – ik vergeet er – achtereen apart beschikken, kan worden buiten spel gezet. Ik heb België altijd geaccepteerd voor zover het de Vlamingen respecteert en echt gelijk gerechtigd. Daarom was ik flamingant en nog altijd. 'Vlaming ben ik, van de wieg tot het graf!' Daar geraak je niet vanaf. Ik ben echter tegen het particularistisch separatisme dat sommige Vlamingen aanhangen.

Toen ik in Nederland kwam, was dat voor mij bevrijdend. Geen politiek cliëntelisme. Geen taalproblemen. Als je in West-Vlaanderen woont heb je daar minder last van, maar in Brussel werd ik dagelijks geconfronteerd met de *struggle* voor het Nederlands. Hoewel bijvoorbeeld ook aan de universiteit in Leuven al veel in het Engels gaat.

PM20171_binnenwerk.indb 20 08-06-17 11:55

Hoe zie je de toekomst van de rechtsgeschiedenis?

Rechtsgeschiedenis zou niet alleen de studie van de privaatrechtsgeschiedenis, het romeins recht, het canoniek recht … hoeven te zijn, die zich toelegt op de meest subtiele nuances van het recht, hoe belangrijk interpretatiegeschiedenis van teksten ook mag zijn. De juridische teksten staan studieobject volgens mij teveel als op zichzelf. Recht is echter eveneens een element van sociale, culturele en politieke realiteiten. Ook het privaatrecht is in zijn geschreven vorm op een bepaald ogenblik door instellingen gecodificeerd. Met andere woorden een bredere gedragswetenschappelijke benadering die de relatie tussen recht, instellingen en samenleving bestudeert. Ik zou de muren tussen die vakjes willen openbreken. Misschien moet institutionele geschiedenis van de letteren- naar de rechtenfaculteit. Hoe functioneerden die instellingen als rechtsprekende organismen? Er bestond geen scheiding van de machten. Welke mensen met welke achtergrond zetelden in de rechtsprekende instellingen, hun geschriften, hun werken … De lezing alleen al van de vonnissen, bijvoorbeeld van de Grote Raad geven vaak meer inzicht over het dagelijkse leven in het verleden dan welke andere bron dan ook. Met deze seriële bron wordt weinig gedaan. Wie waren de procespartijen (sociale stratificatie en ontwikkeling, geografische spreiding? Waarover gingen hun geschillen? De honderden onontgonnen procesbundels van de Geheime Raad bieden ook nog zoveel onderzoeksmogelijkheden, de verhouding tot andere vormen van conflictbeslechting bijvoorbeeld, onder meer door gratiemiddelen. Daar liggen terreinen die voor pure historici toegankelijk zijn en waar samenwerking mogelijk en wenselijk zijn. Privaatrechtgeschiedenis zal blijven bestaan, maar verder zie je – ook op congressen – een bredere belangstelling die bij de geschiedenis als gedragswetenschap aansluit. De toekomst ligt volgens mij in verbreding. De Smidt was daarin een voorloper. Studies zijn meer inter- en multidisciplinair geworden. Ook bij de exacte wetenschappen merkt men steeds grotere interdisciplinariteit.

Summary

This is an interview with professor Hugo De Schepper, He worked at the General State Archives (Algemeen Rijksarchief) in Brussels and the universities in Amsterdam and Nijmegen. He became an expert on the decision-making process in the government of the Catholic Netherlands and the relations between Spain and the Netherlands.

Keywords

Catholic Netherlands, Spanish-Dutch Relations, Belgian and Dutch Identity